

বাংলা ভাষাত অসমীয়া 'ব' আৰু 'ৰ' আখৰৰ পৰস্পৰা

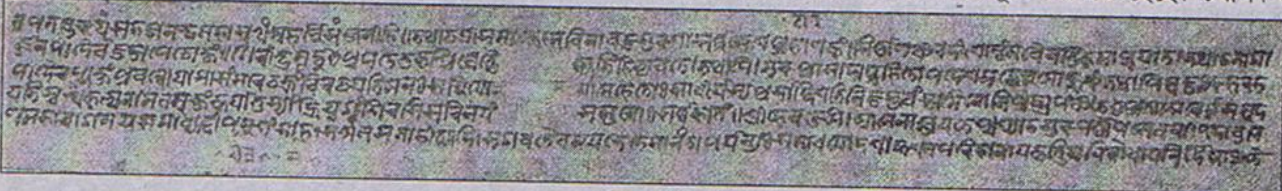
ৰাজেন বৰুৱা

অসমীয়া আৰু বাংলা ভাষাৰ মাজত ভাষাগত, শব্দগত, ধ্বনিগত আদি অনেক পাৰ্থক্য আছে; আৰু আজিকালি আধুনিক ছপাযন্ত্ৰ ওলোৱাৰ পাছত দুয়োটা ভাষা একেবাৰে একে সাধাৰণ লিপিৰে লিখিলেও বৰ্ণগত কেইটামান পাৰ্থক্য মুখ্য হৈ গৈছে। তাৰে ভিতৰত দুটা প্ৰধান হ'ল 'ব' আৰু 'ৰ' এই আখৰ দুটা। অসমীয়া ভাষাত 'ব' আখৰটো 'ব' আখৰটোৰ মাজতে কোণীয়াকৈ আঁচ এডাল দি লিখা হয়, যিটোক আমি পেটকটা 'ব' বুলি কওঁ। আধুনিক বাংলা ভাষাত এই আখৰটো 'ব' আখৰটোৰ তলত ফুট এটা দি ('ৱ') লিখে। অসমীয়া ভাষাত ঐতিহ্যপূৰ্ণ 'ব' আখৰটো আছে; যিটো

'ব' আখৰ দুটাকে আধুনিক যুগত এই ভাষা দুটাৰ লিপিৰ চিনাক্তকাৰী আখৰ হিচাপে ল'ব পাৰি। সেইফালৰপৰা এই আখৰ দুটাৰ ইতিহাসৰ অধ্যয়নেই আমাক ভাষা দুটাৰ লিপিৰ আন সামগ্ৰিক সমান্তৰাল ক্ৰমবিকাশৰ দিশৰ ওপৰতো পোহৰ পেলাব।

মূলতে আন ভাৰতীয় ভাষাৰ দৰে অসমীয়া, বাংলা, উৰিয়া, মৈথিলী আদি পূব ভাৰতৰ ভাষাবোৰৰ লিপিও মূল ব্ৰাহ্মী লিপিৰপৰা ওলোৱা। অশোকৰ দিনৰ ব্ৰাহ্মী লিপিত 'ব' আৰু 'ৰ' এই দুয়োটা আখৰেই পোৱা যায় যদিও সেইবোৰৰ চিন বেলেগ আছিল। অসমীয়া লিপিৰ প্ৰাচীনতম নিদৰ্শন, পঞ্চম শতিকাৰ 'নগাজৰী-খনিকৰ-গাঁও

অষ্টম শতিকাৰপৰা আৰম্ভ কৰি বাৰ শতিকামানৰ ভিতৰত লিখা বৌদ্ধ ধৰ্মমূলক গীত আৰু এই ভাষাসমূহৰ উমৈহতীয়া ঐতিহ্যৰূপে এতিয়ালৈকে পোৱা একেবাৰে পুৰণি পুথিৰ নিদৰ্শন। ড° বাণীকান্ত কাকতি, ডিব্ৰুগড়ৰ নেওগ আদি কেইবাগৰাকী অসমীয়া পণ্ডিতে অৱশ্যে পাছত ভালদৰে আলোচনা কৰি দেখুৱাই গৈছে যে 'চৰ্যাপদ'সমূহৰ ভাষা বাংলা বা অন্য ভাষাতকৈ অসমীয়াৰহে বেছি ওচৰৰ। আনকি অসমীয়াৰ বাপতিসাহোন 'স' উচ্চাৰণটোও 'চৰ্যাপদ'সমূহত বিদ্যমান। 'চৰ্যাপদ'ৰ কেইবাজনো ৰচয়িতাও পুৰণি কামৰূপৰে বুলি প্ৰমাণিত হৈছে। 'চৰ্যাপদ'ৰ

চৰ্যাপদৰ এটা পৃষ্ঠা

আধুনিক বাংলা ভাষাত নাই। ইয়াৰ উপৰিও অসমীয়া ভাষাত 'ক্ষ' এটা মূল আখৰ বুলি ধৰা হয়, কিন্তু বাংলা ভাষাত 'ক্ষ'ক বৰ্ণমালাৰ বাহিৰত এটা যুক্তাক্ষৰ বুলি গণ্য কৰা হয়। ইয়াৰ বাহিৰে বাকীবোৰ আখৰ মূলতঃ একেই। বহুত অসমীয়াই ভাবে যে অসমীয়া লিপিৰ আচলতে এতিয়াতকৈ বেলেগ আছিল আৰু উনৈছ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে বেপ্টিষ্ট মিছনেৰিৰ হাতত পৰি আধুনিক কলিকতীয়া প্ৰেছতহে বাংলাৰ সৈতে একে হৈ ছপা হ'ল। আচলতে কথাটো কিছু পৰিমাণে সঁচা হ'লেও তাৰ বহুত আওপাক আছে।

ভাষা দুটাৰ লিপিৰ ইতিহাস কিছু অধ্যয়ন কৰিলে দেখা যায় যে অতীতত ভাষা দুটাৰ লিপিৰ মূল একেই আছিল। আনকি সৌ সিদিনালৈকে বাংলা ভাষাতো আজিৰ অসমীয়াৰ দৰে 'ব' আৰু 'ৰ' আখৰ দুটা লিখাৰ পৰস্পৰা এটা আছিল। এই 'ব' আৰু

শিলালিপি 'ব' আখৰটো স্পষ্টভাৱে দেখা যায়। ড° সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায় আদি পণ্ডিতসকলৰ মতে হাজাৰ বছৰৰ আগতে অসমীয়া আৰু বাংলা ভাষা প্ৰায় একে আছিল আৰু লিপিও একে আছিল। বহুতো তথ্যই কথাটোৰ সত্যতা প্ৰমাণ কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে প্ৰথমতে 'চৰ্যাপদ'সমূহৰ ৰচনাৰ কথাই ল'ব পাৰি। কুৰি শতিকাৰ আৰম্ভণিতে নেপাল দৰবাৰৰ পুথিভঁৰালত ৰক্ষিত 'চৰ্যাপদ' নামৰ এখন মূল পুৰণি পুথি সংগ্ৰহ কৰি আনি মহামহোপাধ্যায় হৰপ্ৰসাদ শাস্ত্ৰীয়ে 'এক হাজাৰ বছৰৰ আগৰ বঙলা ভাষাৰ নমুনা' বুলি প্ৰকাশ কৰিছিল। তেতিয়াৰপৰাই এই 'চৰ্যাপদ'সমূহৰ ভাষা মৈথিলী, উৰিয়া আৰু অসমীয়ায়ো নিজৰ বুলি দাবী কৰি আহিছে। ড° সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ৰ মতে এই উমৈহতীয়া দাবীৰ অৰ্থ এয়ে যে এই ভাষাকেইটা মূলতে একেই। এই 'চৰ্যাপদ'বোৰ আনুমানিক খ্ৰিষ্টীয়

এই লিখাবোৰৰ চানেকিৰপৰা দেখা যায় যে এইবোৰতো 'ব' আখৰটো আছিল, যদিও এইটো 'ব' আখৰৰ দৰেই লিখা হৈছিল। 'চৰ্যাপদ'ত অসমীয়া 'ব' আখৰটোৰ মাজৰ ৰেখাডাল ভালদৰে ধৰিব পৰা নাযায় বা অনেক সময়ত 'ব'ৰ মাজৰখিনি সম্পূৰ্ণ বোলাই লিখা হৈছিল। অনুমান হয় বৰ্তমানৰ অসমীয়া 'ব' আখৰটো সেই 'চৰ্যাপদ'ৰ সময়ত গঠন হ'বলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। উল্লেখযোগ্য যে আদি ব্ৰাহ্মী লিপিত এই 'ব'টোৰ চিন আছিল মাথোন এডাল কম্পিত লম্ব ৰেখা।

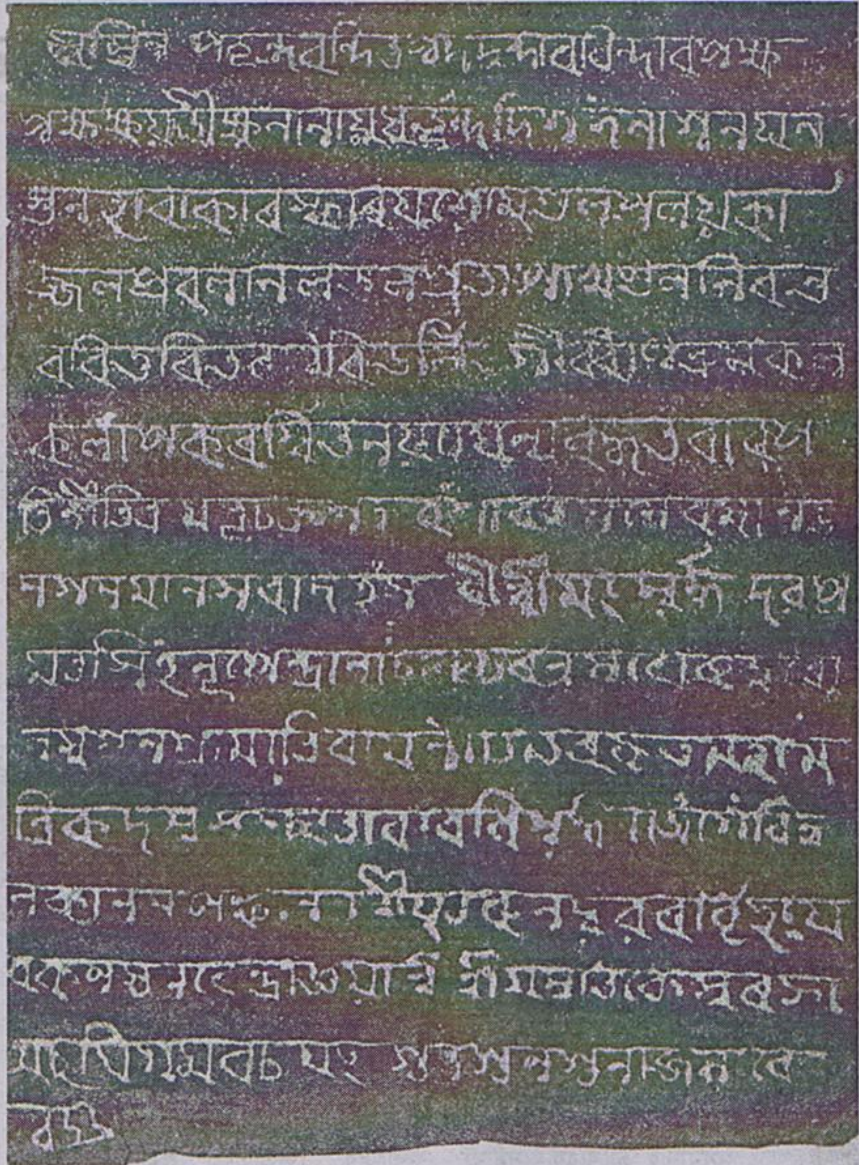
'চৰ্যাপদ'সমূহৰ উপৰিও আৰু কেইবাখনো পুৰণি পুথি আছে, যাক লিপি আৰু ভাষাৰ ফালৰপৰা অসমীয়া আৰু বাঙালীয়ে উমৈহতীয়াভাৱে নিজৰ ভাষাৰ বুলি দাবী কৰে। সেই কেইখন হ'ল— 'গোপীচন্দ্ৰৰ গান', 'শূন্যপুৰাণ' আৰু চৈধ্য শতিকাত ৰচিত চণ্ডীদাসৰ 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'।

ইয়াত আমি লিপিৰ আলোচনাৰ বাবে 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'খনৰ কথাই ল'ব পাৰোঁ, কিয়নো এইখনক মধ্যযুগীয় বাংলা সাহিত্যৰ শ্ৰেষ্ঠ নিদৰ্শন বুলি ধৰা হয়। জয়দেৱৰ 'গীতগোবিন্দ'ৰদ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত এই 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন' প্ৰকৃততে বাধা আৰু কৃষ্ণৰ সহজীয়া প্ৰেমৰ এখন বসিক কাব্য। পুথিখন মাথোন ১৯০৯ চনতহে বংগদেশৰ বাঁকুৰা জিলাত উদ্ধাৰ হয়। এই 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ত বিশেষকৈ অসমীয়া 'ব' আখৰটো জলজল-পটপটকৈ চকুত পৰে। ইয়াৰ ভাষাও আধুনিক বাংলাতকৈও আধুনিক অসমীয়াৰ লগতহে বেছি মিলে। এই কথা ডিম্বেশ্বৰ নেওগ ডাঙৰীয়াই সবিশেষ আলোচনাৰে ভালদৰে দেখুৱাইছে। 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ ভাষা অসমীয়াৰ লগত ইমানেই মিলে যে পুথিখন আবিষ্কাৰ হওঁতে বহুত বাঙালী পণ্ডিত আচৰিত হৈছিল আৰু এই কথা স্বীকাৰ কৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল। ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ উক্তি মতে 'বংগীয় সাহিত্য পৰিষদ পত্ৰিকা'ত প্ৰকাশ পোৱা যোগেশচন্দ্ৰ বিদ্যানিধিৰ মন্তব্য মন কৰিবলগীয়া—

"ইহাতে দুই অনুমান হয় : (১) আচামি ও পুৰাণ বঙালী ভাষা এক চিল কিম্বা (২) 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন' পুথি আচামি ভাষাৰ দেশ ঘূৰিয়া আচিয়াছিল।" অৰ্থাৎ পুথিখনৰ ভাষা ইমান অসমীয়া যে তাৰ সত্তাব্য কাৰণ তেখেতে এই দুটাৰ এটাই হ'ব বুলি কৈছিল। ইয়াত অৱশ্যে তেখেতৰ প্ৰথমটো অনুমানেই শুদ্ধ, অৰ্থাৎ বাংলা আৰু অসমীয়া লিপি আৰু ভাষা অতীজতে প্ৰায় একেই আছিল। প্ৰকৃততে 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ ভাষাই আম'ক দেখুৱায় যে ই ড° সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ে কোৱাৰ দৰে হাজাৰ বছৰৰ আগৰ কথা নহয়, সৌ সিদিনাৰ কথা। অসমীয়া আৰু বাংলা (আৰু প্ৰকৃততে মৈথিলী আৰু উৰিয়া ভাষাও) প্ৰায় এক আছিল। উল্লেখযোগ্য যে 'চৰ্যাপদ'সমূহ আবিষ্কাৰ হওঁতেও কোনো এজন বাঙালী পণ্ডিতে একে ধৰণৰ মন্তব্যই দিছিল। এই 'শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তন'ৰ লিখাই প্ৰমাণ কৰে যে অন্ততঃ চৈধ্য বা পোন্ধৰ শতিকালৈকে অসমীয়া আৰু বাংলা লিপি প্ৰায় একেই আছিল আৰু অসমীয়াৰ দৰে বাংলা ভাষাতো পেটকটা 'ব' চলি আছিল। ইয়াৰ পাছতহে কোনোবা সময়ত বাংলা ভাষাত পেটকটা 'ব'টো পৰিবৰ্তন হৈ বৰ্তমানৰ 'ৰ'ৰ ৰূপ লৈছে। সবিশেষ তথ্যৰ অভাৱত ইয়াৰ ইতিহাস কিছু অন্ধকাৰময় হ'লেও যিখিনি

জনা যায় সি বেচ বোমাঞ্চকৰ। প্ৰথমতে দেখা যাওক অসমীয়া 'ব' আখৰটো আৰু কিমানদিনলৈকে বাংলা ভাষাত চলিছিল। বংগদেশৰ ড° মিতালী

(তেখেতৰ বচনা 'বিশ্বলিপিৰ ভূমিকা' দ্ৰষ্টব্য) উল্লেখ কৰিছে যে ১৭৮৬ চনমানৰ কলিকতাৰ গেজেটতো 'ৰ'ৰ পৰিবৰ্তে অসমীয়া পেটকটা 'ব'হে ব্যৱহাৰ হৈছিল।

প্ৰমত্ত সিংহৰ ১৬৬৬ শকৰ কামাখ্যা পাহাৰৰ তাম্ৰলিপি

চট্টোপাধ্যায়ে এখন গৱেষণা পত্ৰত উল্লেখ কৰা মতে (ড° উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামীৰ 'অসমীয়া লিপি'ৰ উদ্ধৃতিৰে) যোল শতিকাৰপৰা পোৱা বংগদেশৰ কিছু শিলালিপিত 'ব' আখৰটো 'ব'ৰ মাজত এটা ফুট দি লিখা পোৱা গৈছে। অৰ্থাৎ পেটকটা 'ব'ৰ ঠাইত পেটত ফুট দিয়া 'ব' ব্যৱহাৰ হৈছিল। আকৌ 'ব' আখৰটো সোঁতৰ শতিকাৰপৰা সমগ্ৰ বংগদেশ জুৰি থকা বহুতো শিলালিপিত অসমীয়া 'ব' আখৰৰ ৰূপত পোৱা গৈছে। নাৰায়ণ দাসে

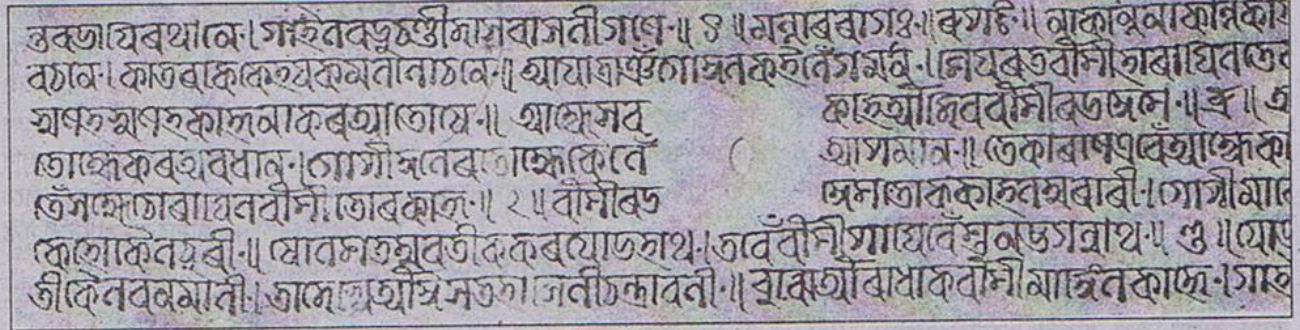
প্ৰকৃততে ওঠৰ শতিকাত, বিশেষকৈ পটুগীজ আৰু ওলণ্ডাজ মিছনৰ তত্ত্বাৱধানত অনেক বাংলা গ্ৰন্থ বা বাংলা লিপিৰ চানেকি লিখিবন, লণ্ডন আদি নগৰত, বিদেশত প্ৰকাশ পাইছিল। এই সকলোবোৰতে সাধাৰণতে 'ব'টো অসমীয়া 'ব'ৰূপেই লিখা হৈছিল। আন নালাগে শেহতীয়াকৈ ১৮৩৩ চনত প্ৰকাশিত ছাৰ গ্ৰেভছ হাফটনৰদ্বাৰা (Sir Graves Haughton) ৰচিত এখন 'বঙালী আৰু সংস্কৃত অভিধান'ত (গুৱাহাটীৰ আজিজুল হকৰ সৌজন্যত সংগৃহীত)

অসমীয়া পেটকটা 'ৰ'হে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল।

আমাৰ জনা তথ্য মতে ঘটনাৰ পৰিক্ৰমা হয়তো এনেধৰণে হৈছিল। উনৈছ শতিকাত বংগদেশত এটা নৱজাগৰণ আৰম্ভ হৈছিল। তাৰ এজন মুখ্য নেতা আছিল ঈশ্বৰ চন্দ্ৰ বিদ্যাসাগৰ। তেখেত এজন সমাজ সংস্কাৰকো আছিল। তেখেতে ১৮৫০ চনমানত বাংলা লিপিব এটা পৰিশোধিত চানেকি প্ৰকাশ কৰি উলিয়াইছিল। এই

নকৰা নহয়। সেয়ে হয়তো ডিব্ৰুগড়ৰ নেওগে এসময়ত এটা প্ৰস্তাৱ দিছিল যে এতিয়াও বাঙালীয়ে পুৰণা হেৰোৱা 'ৰ' আখৰটো আকৌ ল'ব পাৰে। শুনামতে ড° সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ো 'ৰ' আখৰটোৰ পক্ষপাতী আছিল আৰু এটা সময়ত তেখেতে হেনো 'ৰ' আখৰটো বাংলা কিছু লিখাত ব্যৱহাৰ কৰিছিল। আমিও তেখেতৰ লগত হয়ভৰ দি কওঁ যে উনৈছ শতিকাৰ খেলিমেলিত হেৰাই যোৱা 'কামৰূপী' লিপিব

লিপিয়েও মধ্যযুগত মুছলমান শাসনৰ অধীনত কিছু আছুতীয়া হৈ আগবাঢ়িছিল আৰু উনৈছ শতিকাত 'ৰ' আখৰটো 'ৱ'লৈ পৰিবৰ্তন কৰি আৰু 'ব' আখৰটো একেবাৰে লোপ কৰি বৰ্তমান যুগত ভূমুকি মাৰিছিল। উৰিয়া লিপিত পাছত দক্ষিণৰ তামিল ভাষাৰ প্ৰভাৱত আখৰবোৰৰ ওপৰত এটা চক্ৰ বহিবলৈ ধৰে যদিও এইবিলাকতো মূল 'কামৰূপী' লিপিব নিদৰ্শন ভালদৰে দেখা পোৱা যায়। মৈথিলী লিপিত কেইটামান

শ্ৰীকৃষ্ণকীৰ্তনৰ এটা পৃষ্ঠা

বৰ্ণমালাত বাৰটা স্বৰবৰ্ণ আৰু চল্লিছটা ব্যঞ্জনবৰ্ণ আছিল। এই বিদ্যাসাগৰৰ বৰ্ণমালাত 'ৰ'টোৰ ঠাইত বাংলাৰ আধুনিক 'ৱ'টো স্পষ্টভাৱে প্ৰকাশ পাইছিল। তাৰ পাছৰেপৰা সেই বিদ্যাসাগৰ বৰ্ণমালাই বাংলা ভাষাৰ এতিয়ালৈকে আদৰ্শ হৈ আহিছে আৰু তেতিয়াৰেপৰাই লাহে লাহে 'ৰ' আখৰটোৱে বাংলা লিপিত খোপনি পুতি ধৰিলে বুলি ক'ব পাৰি। সেইফালৰপৰা আধুনিক বাংলাৰ 'ৰ' আখৰটো উনৈছ শতিকাৰ মাজভাগত বা শেষতহে নিগাজিকৈ স্থাপিত হোৱা বুলি ক'ব পাৰি।

সেই একে সময়তে বিদ্যাসাগৰৰ বৰ্ণমালাৰ জৰিয়তেই হয়তো বাংলা ভাষাৰপৰা 'ৰ' আখৰটোও একেবাৰে লোপ পাইছিল, কিয়নো এই বিদ্যাসাগৰৰ বৰ্ণমালাত এই 'ৰ' আখৰটো একেবাৰে নাছিল। সি যি কি নহওক, 'ৰ' আখৰটো সম্বন্ধে এইখিনি কথা ক'ব পাৰি। উচ্চাৰণৰ ফালৰপৰা 'ব' আৰু 'ৰ'ৰ মাজত বৰ পাৰ্থক্য নাথাকিলেও, 'ব' এটা ঐতিহ্যপূৰ্ণ বৰ্ণ আৰু ইয়াৰ বহুত প্ৰয়োগ আছে। ই ব্ৰাহ্মী লিপিব যুগৰেপৰা হাজাৰ বছৰ ধৰি চলি অহা এটা পৰম্পৰাও সূচাইছে। সংস্কৃত ভাষাতো এই 'ৰ' আখৰটো আছে। অসমীয়াত 'যোৱা', 'থোৱা', 'খোৱা' আদি শব্দ লিখাত ই সহায় কৰাৰ উপৰিও আমাক 'ৱাছিংটন' আদি শব্দ লিখিবলৈকে 'ব' আখৰটো লাগে। কিছুসংখ্যক বাঙালী লোকে এই 'ৰ' আখৰটোৰ অভাৱ অনুভৱ

ঐতিহ্যপূৰ্ণ 'ৰ' আখৰটো বাংলা ভাষাই পুনৰ তুলি ল'ব পাৰে।

সি যি কি নহওক, এই আলোচনাৰপৰা এইটো কথা অন্ততঃ পৰিষ্কাৰকৈ ওলাই পৰে যে আদি ব্ৰাহ্মী লিপিবৰপৰা ওলোৱা অসমীয়া, বাংলা আৰু প্ৰকৃততে উৰিয়া আৰু মৈথিলী ভাষাবো পৈতৃক লিপি একেই। সি হ'ল 'ৰ' আৰু 'ব' আখৰেৰে সমৃদ্ধ পূব ভাৰতৰ সাধাৰণ লিপি। আৰু আমি শুদ্ধকৈ ক'বলৈ গ'লে তাক আমি 'কামৰূপী' লিপি বুলিয়েই ক'ব লাগিব। কিয়নো এই সাধাৰণ লিপি উদ্ভৱৰ সময়ত অসমৰ বাহিৰেও বংগদেশৰ বৃহৎ এছোৱা বিশাল কামৰূপ ৰাজ্যৰ ভিতৰত আছিল, যাৰ বিস্তৃতি পশ্চিমে মিথিলাৰ একাংশ সামৰি কুশী নদীলৈকে বিয়পিছিল। কোনো কোনোৱে ভবা মতে এই 'কামৰূপী' লিপি 'নাগৰী' বা 'দেবনাগৰী' লিপিবৰপৰা উদ্ভৱ হোৱা নাছিল। এই পুৰণি 'কামৰূপী' লিপিবৰপৰাই মধ্যযুগত অসমীয়া, বাংলা, উৰিয়া, মৈথিলী আদি লিপিব নিজ নিজ সুকীয়া গঠন হ'বলৈ আৰম্ভ কৰে। তাৰ সবিশেষ আলোচনা এই প্ৰবন্ধৰ বাহিৰত। অসমীয়াত এই লিপিয়ে অতীজৰ পৰম্পৰা ৰাখি 'ৰ' আৰু 'ব' আখৰ সংৰক্ষিত কৰি মধ্যযুগত 'গড়গঞা', 'বামুণীয়া' আৰু 'কাইথেলী' আদি লিপিব সামান্য স্থানীয় বিভিন্নতাৰে আগবাঢ়িছিল। এই অনেক অসমীয়া লিপিয়ে মধ্যযুগৰ অনেক অসমীয়া পুথি সুশোভিত কৰি ৰাখিছে। বাংলা

মাথোন আখৰৰ সামান্য বিভিন্নতাৰ বাহিৰে বাকীবোৰ অসমীয়া-বাংলা লিপিব লগত একে। আনকি তাতো অসমীয়া 'ৰ' আখৰটো আছে।

আজি বিশেষকৈ অসমীয়া-বাংলাৰ সাধাৰণ লিপিখিনিৰ বাবে এটা প্ৰচলিত সাধাৰণ নামৰ প্ৰয়োজনীয়তা বৰ জৰুৰী হৈ পৰিছে। ইউৰোপত যেনেকৈ ইংৰাজী, ফৰাছী, স্পেনিছ, জাৰ্মান আদি ভাষাৰ সাধাৰণ লিপিখিনিক 'ৰোমান' লিপি বুলি কোৱা হয়, ঠিক তেনেকৈয়ে আমাকো এটা সাধাৰণ নাম লাগে। অসমীয়া আৰু বাংলাৰ ক্ষেত্ৰত এই প্ৰয়োজনীয়তাটো বাঙালীয়ে অনুভৱ নকৰাটো স্বাভাৱিক, কিয়নো বাঙালীয়ে এই সাধাৰণ লিপিখিনিক ইমানদিনে 'বাংলা' লিপি বুলিয়েই বিশ্বত পৰিচয় দি আহিছে আৰু পাকে-পকাৰে কৈ আহিছে যে অসমীয়াই আচলতে বাংলা লিপিখিনিকে ব্যৱহাৰ কৰি আছে। দেখা গৈছে যে বিশ্বয়ো হয়তো বহুত পৰিমাণে কথাটো মানি লৈছে। কিন্তু অসমীয়াৰ বাবে এই প্ৰয়োজনীয়তা অতি জৰুৰী হৈ পৰিছে। নক'লেও হ'ব যে বৰ্তমানৰ পৰিস্থিতিত অসমীয়াৰ এটা জাতিগত পৰিচয়ৰ সমস্যাৰ সৃষ্টি হৈছে। উনৈছ শতিকাত অসমীয়া ভাষা এটা সুকীয়া ভাষা বুলি যেনেদৰে যুঁজ কৰি প্ৰতিপন্ন কৰিব লগা হৈছিল, ঠিক তেনেকৈ এতিয়াও তেনে এটা পৰিস্থিতি সৃষ্টি হৈছে। এতিয়াও অসমীয়াই যে 'বাংলা' লিপি

ব্যৱহাৰ কৰা নাই সেই কথা বিশ্বৰ আগত প্ৰতিপন্ন কৰিবৰ কাৰণে আন এখন সংগ্ৰামৰ প্ৰয়োজন হৈ পৰিছে। তলৰ তথ্যখিনিয়ে হয়তো পৰিস্থিতিটোৰ গুৰুত্ব উপলব্ধি কৰাত কিছু সহায় কৰিব।

১৯১৯ চনতে বাঙালী পণ্ডিত ৰাখাল বন্দ্যোপাধ্যায়ে তেখেতৰ 'The Origin of the Bengali Script' গ্ৰন্থ প্ৰকাশ কৰে। তাত তেখেতে বাংলা লিপিৰ ইতিহাসৰ এটা চমু বিৱৰণ দি শেহত এটা স্পষ্ট উক্তি দিছে যে অসমীয়া, উৰিয়া আদি ভাষাবোৰে এই 'বাংলা' লিপিখিনিকে অৱলম্বন কৰি লৈছে। তেখেতৰ এনে উক্তি কমানখিনি অসমীয়া লিপিৰ ইতিহাসৰ অজ্ঞানতা আৰু কমানখিনি 'বাংলা' ভাষাৰ গৌৰৱবোধ সোমাই আছিল জনা নাযায়। কিন্তু দুখৰ বিষয় ইয়াৰ যথাযথ প্ৰতিবাদ অসমীয়াৰপৰা ভাৰতীয় জাতীয় পৰ্যায়ত এতিয়ালৈকে ভালদৰে নোলাল। ইয়াত নিশ্চয় সেই সময়ৰ অসমীয়া পণ্ডিতৰ অজ্ঞানতায়ো ক্ৰিয়া কৰিছিল। বন্দ্যোপাধ্যায় ডাঙৰীয়াই তেখেতৰ আলোচনাত দাঙি ধৰা 'বাংলা' লিপিৰ চানেকিৰ ভিতৰত আহোম ৰজা প্ৰমত্ত সিংহৰ ১৬৬৬ চনৰ কামাখ্যা পাহাৰৰ এখন তাম্ৰলিপিও আছিল। উল্লেখযোগ্য যে তাম্ৰলিপিখন অসমৰ হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ সৌজন্যত তেখেতে পোৱা আৰু তাত অসমীয়া 'ৰ' আখৰটোও ভালদৰে বিদ্যমান। সি যি কি নহওক, ভাৰতীয় পণ্ডিতসকলে অসমীয়া-বাংলা এই সাধাৰণ লিপিখিনিক 'বাংলা' লিপি বুলিয়েই জানি থাকিল। আন নালাগে ১৯৬১ চনত আহমেদ হাছান ডানীয়ে (Ahmed Hasan Dani) প্ৰকাশ কৰি উলিওৱা তেখেতৰ বিখ্যাত 'Indian Palaeography' (এই গ্ৰন্থৰ 'আগকথা' লিখে বিখ্যাত ব্ৰহ্মীবিদ এ এল বাছামে) গ্ৰন্থখনতো অসমীয়া লিপিৰ ক্ষেত্ৰত ডানীয়ে হয়তো নিজৰ অজ্ঞতাৰ বাবেই মন্তব্য দিছিল যে অসমীয়া ভাষাৰ সুকীয়া লিপি নাই, তেওঁলোকে 'বাংলা' লিপিখিনিকে ব্যৱহাৰ কৰিছে। এই উক্তিৰো যথাযথ প্ৰত্যুত্তৰ অসমীয়াৰপৰা ভালদৰে নোলাল। ইয়াৰ পাছত অৱশ্যে ১৯৬৪ চনত ডিম্বেশ্বৰ নেওগে তেখেতৰ বিখ্যাত 'New Light on Assamese language and Script' লিখি দেখুৱাইছিল যে বাঙালী পণ্ডিতে যাক 'বাংলা' লিপি বুলি কৈ আহিছে সি আচলতে একে সাধাৰণ 'কামৰূপী' লিপি যাক দুয়োটা ভাষাই ব্যৱহাৰ কৰিছে। তাৰ পাছত অৱশ্যে আন কেইবাজনো অসমীয়া

পণ্ডিতে অসমীয়া লিপিৰ ইতিহাসৰ সবিশেষ আলোচনা অসমত কৰিছিল আৰু অসমীয়া লিপিৰ সুকীয়া সমান্তৰাল পথটো বলিষ্ঠ কৰিছিল। এই ক্ষেত্ৰত সত্তৰ দশকত 'অসম সাহিত্য সভা'ৰ সৌজন্যত ড° নগেন শইকীয়াৰ সম্পাদনাত ড° টি পি ভাৰ্মা আৰু ড° মহেন্দ্ৰ বৰাই আগবঢ়োৱা বৰঙণি উল্লেখযোগ্য। কিন্তু এই সকলোবিলাক আলোচনা চলিল অসমৰ ভিতৰত অসমীয়াৰ মাজত। ডিম্বেশ্বৰ নেওগৰ দুয়োটা ভাষাৰ সাধাৰণ লিপিৰ মতটো বলিষ্ঠভাৱে ভাৰতীয় জাতীয় পৰ্যায়লৈ লৈ যাবলৈ অসমীয়া পণ্ডিত তেনেকৈ নোলাল বুলি ক'ব পাৰি। ফলত আমাৰ মূল সমস্যাটোৰ সমাধান নহ'ল। ভাৰতৰ সাধাৰণ মানুহে এতিয়াও ভাবে—অসমীয়াই বাংলা লিপিখিনিকে লৈছে।

এতিয়া একেছ শতিকাত পৰিস্থিতিটো আৰু কিছু সুকীয়া হৈছে। এতিয়া ইণ্টাৰনেটৰ (Internet) যুগ, ইউনিক'ডৰ (Unicode) যুগ। আজিকালি মানুহে ইণ্টাৰনেটত ইউনিক'ডৰ যোগেদি অসমীয়া ভাষাত লিখামেলা কৰিব পাৰে আৰু কৰিছে। এইক্ষেত্ৰত ইউনিক'ডক ইণ্টাৰনেটৰ প্ৰিণ্টিং প্ৰেছ বুলি ক'ব পাৰি। ইণ্টাৰনেটত ইউনিক'ডৰ উৰালত এই সাধাৰণ লিপিখিনি এটা সাধাৰণ নামৰ অভাৱত স্বাভাৱিকতেই সংৰক্ষিত কৰা আছে 'বাংলা' লিপি বুলি। এই নতুন পৰিস্থিতিয়ে অসমীয়াক আৰু বিশ্বক প্ৰতিদিনে, প্ৰতিমুহূৰ্তত অসমীয়া লিখোঁতে সৌৱৰাই আছে যে অসমীয়াই আচলতে 'বাংলা' লিপিখিনিকে ব্যৱহাৰ কৰি আছে। আজিৰ অসমীয়া নতুন পুৰুষে কথাটোৰ এটা সমাধান বিচাৰিছে। তেওঁলোকে উত্তৰ বিচাৰিছে।

ইউনিক'ডৰ লগত আমি কথা পাতি কথাটোৰ এটা পৰিশোধন কৰাৰ বাবে আমাৰ হাতত দুটা পথ আছে। (১) এটা হ'ল—আমি ক'ব পাৰো যে হয় এতিয়াৰ 'বাংলা' লিপিখিনি ইউনিক'ডে নতুনকৈ নামাংকিত কৰিব লাগে। ইয়াৰ বাবে ঐতিহাসিক কাৰণত আমি 'কামৰূপী' নামটো প্ৰস্তাৱ কৰিছোঁ। তাৰ বাবে আমি আৱশ্যকীয় ঐতিহাসিক তথ্যপাতি যোগান ধৰিম। (২) আৰু যদি সেয়ে নহয়, আমি ইউনিক'ডক অনুৰোধ কৰোঁ—অসমীয়া লিপিখিনিৰ বাবে 'উৰিয়া', 'মৈথিলী' আদি লিপিৰ দৰে এটা সুকীয়া স্থানৰ দিহা কৰিব লাগে। এই দুটা কথা লৈ কিছু ব্যক্তি আৰু সংগঠনে

ইতিমধ্যেই প্ৰচেষ্টা চলাই আছে। প্ৰয়োজন হ'লে নতুন উদ্যমেৰে, নতুন তথ্যৰে আমি প্ৰচেষ্টা চলাই যাব লাগিব। আমি আশা কৰোঁ সকলোৰে মিলিত প্ৰচেষ্টাত আমি সফল হ'ম।

সেই দিশৰপৰা সাধাৰণ ৰাইজৰ মাজত পৰিস্থিতিটোৰ প্ৰতি সচেতনতাৰ সৃষ্টি কৰিবৰ বাবেই এই প্ৰবন্ধটো লিখা হৈছে। অসমীয়া-বাংলা ভাষাৰ লিপিৰ ইতিহাস এটা অতি জটিল বিষয়। এই বিষয়ে এতিয়াও আৰু অনেক নতুন গৱেষণাৰ প্ৰয়োজন আছে। আশাকৰোঁ এই লেখাই এই বিষয়ত অধিক জনাসকলক নতুন তথ্যৰে সমস্যাটোৰ ক্ষেত্ৰত সহায়ৰ বাবে আগবাঢ়িবলৈ অনুপ্ৰেৰণা যোগাব। লগতে নজনাসকলকো কিছু অধ্যয়ন কৰি অসমীয়া আৰু বাংলাৰ গৌৰৱময় ঐতিহ্যৰ কথা জানিবৰ বাবে অনুপ্ৰেৰণা যোগাব। আমাৰ সমস্যাটোৰ সৃষ্টি হৈছে আচলতে কথাটো নজনাবৰ বাবে।

তথ্যসূত্ৰ :

- ১। Linguistic Survey of India—George Grierson
 - ২। Origin and Development of Bengali Language—Dr. Sunity Kumar Chatterjee
 - ৩। Origin of Bengali Script—R. D. Banerjee
 - ৪। Caryagitikosa—Nilratan Sen
 - ৫। Origin and Growth of the Assamese Language—Dimbeswar Neog
 - ৬। New Light on the Origin of Assamese Language and Script—Dimbeswar Neog
 - ৭। Assamese : Its Formation and Development—Dr. Banikanta Kakaty
 - ৮। The Structure of the Assamese Language—Dr. Golok Ch Goswami
 - ৯। অসমীয়া লিপি—ড° উপেন্দ্ৰ নাথ গোস্বামী
 - ১০। বিশ্ব লিপিৰ ভূমিকা—নাৰায়ণ দাস
 - ১১। Inscriptions of Assam—Mukunda Madhab Sharma
 - ১২। অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ—দেৱানন্দ ভৰালী
 - ১৩। Evolution of Assamese Script—Dr. Mahendra Bora
 - ১৪। Development of Scripts in Ancient Kamrupa—Dr. T. P. Verma
 - ১৫। চৰ্যাপদ—পৰীক্ষিত হাজৰিকা
 - ১৬। Kamrup Sasanawali—Edited by Dr. Dimbeswar Sarma
 - ১৭। A History of the Civilisation of the People of Assam—P. C. Chaudhury
- ঠিকনা : Rajen Barua; 22506 Stormcroft Lane, Katy, Texas 77450, USA, e-mail : rajenbarua@gmail.com, Phone : 713-677-9162